Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administracinis departamentas
2017 02 20

Retrospektyvinis Kernavės archeologinės vietovės (Kernavės kultūrinio rezervato) išskirtinės visuotinės vertės aprašas

(patvirtintas UNESCO Pasaulio paveldo komiteto 38-osios sesijos nutarimu Nr. 8E)

Valstybė narė: vertybė	**Lietuva: Kernavės archeologinė vietovė (Kernavės kultūrinis rezervatas)**
Identifikavimo Nr.	1137
Įrašymo data	2004 m.

Trumpas aprašas

Kernavės archeologinė vietovė, esanti Neries upės slėnyje Rytų Lietuvoje, liudija maždaug 10 tūkstančių metų apgyvendinimo raidą. Vertybės teritorijoje, kuri užima 194,4 hektaro, archeologinių tyrimų įrodymai byloja apie senuosius žemės naudojimo būdus nuo vėlyvojo paleolito iki viduramžių. Vertybę sudaro archeologinių objektų kompleksas, apimantis Kernavės miestą, išskirtinę įspūdingų piliakalnių grupę, neįtvirtintas gyvenvietes, laidojimo vietas ir kitus archeologijos, istorijos ir kultūros paminklus.

Vertybė pasižymi išskirtinai turtinga archeologinių įrodymų santalka, apimančia gamtinius ledynmečio pasitraukimo procesus ir ilgą, nenutrūkstamą apgyvendinimo ir žmogiškosios veiklos laikotarpį. Kultūriniai sluoksniai ir laidojimo vietos liudija ankstyviausius žmogaus apgyvendinimo pėdsakus, datuojamus 9–8 tūkstantmečiu prieš Kristų. Vėliau čia nuolatos nenutrūkstamai gyventa iki vėlyvųjų viduramžių. Įspūdingas penkių piliakalnių kompleksas datuojamas XIII amžiumi. Tuomet Kernavė buvo svarbus feodalinis amatininkų ir pirklių miestas, kuriam apsaugoti reikėjo tokios sudėtingos gynybinės sistemos. Teutonų ordinas sugriovė Kernavės miestą XIV a. pabaigoje, tačiau šioje vietovėje yra gyvenama iki šių laikų.

III kriterijus. Kernavės archeologinė vietovė išskirtinai liudija maždaug 10 tūkstančių metų gyvenviečių raidą Baltijos regione. Vertybės teritorijoje yra išskirtinių panteistinių ir krikščioniškų laidojimo tradicijų įrodymų.

IV kriterijus. Gyvenviečių planas ir įspūdingi piliakalniai yra išskirtiniai tokio struktūrinio tipo objektų raidos ir jų naudojimo ikikrikščioniškuoju laikotarpiu pavyzdžiai.

Vientisumas

Kernavės archeologinę vietovę (Kernavės kultūrinį rezervatą, toliau – kultūrinis rezervatas) sudaro kompleksiniai archeologijos ir istorijos objektai, bylojantys apie įvairius apgyvendinimo etapus. Vertybę sudarantys objektai, žymintys nenutrūkstamą 11 tūkstančių metų žmogaus gyvenimą šioje vietovėje, pagrindžia jos išskirtinę visuotinę vertę. Kernavės kultūrinio rezervato teritorijoje yra 15 archeologijos ir 3 istorijos paminklai, tarp jų – Kernavės senovės gyvenvietės, Kernavės kapinynas, 5 piliakalnių kompleksas ir Kernavės senojo miesto vietos, taip pat daug kitų paminklų, datuojamų laikotarpiu iki XX amžiaus. Visa archeologinių tyrimų medžiaga (kilnojamosios kultūros vertybės) yra saugoma ir eksponuojama Kernavės archeologinės vietovės muziejuje.

Valdymo planas apima buferinę apsaugos zoną, kuri papildomai sudaro 2455,2 ha teritoriją. Buferinė apsaugos zona skirstoma į du pozonius, kuriuose užtikrinama fizinė ir vizuali vertybės

apsauga siekiant atriboti kultūrinį rezervatą ir susijusius objektus nuo bet kokio neigiamo už jo ribų vykdomos veiklos poveikio. Prieš įsteigiant kultūrinį rezervatą 1989 m. žemutinė terasa buvo naudojama ūkinei veiklai: žemės dirbimui, nesudėtingiems statiniams, ganykloms, susisiekimui. Dabar ši veikla yra uždrausta, o dabartinės gyvenvietės plėtra prižiūrima atsižvelgiant į paveldo apsaugos apribojimus.

Autentiškumas

Kernavės archeologinė vietovė, atsižvelgiant į jos padėtį, atskirus objektus, taip pat vertybėje aptiktus turtingus archeologinius liudijimus, pasižymi dideliu autentiškumu. Kernavės archeologinės vietovės priešistorės ir viduramžių kultūros paveldo objektai yra nepažeisti, nes didžioji teritorijos dalis buvo apleista XIV a. pabaigoje, o vėlesnė gyvenvietė yra įsikūrusi į šiaurę nuo archeologinės vietovės.

Tai lėmė natūralų Kernavės archeologinės vietovės kultūros paveldo objektų, jų medžiagiškumo ir kraštovaizdžio autentiškumo išsaugojimą. Sistemingų plataus masto archeologinių tyrimų, kurie vietovėje atliekami nuo 1979 m., duomenys reikšmingai papildė žinias apie vertybę. Gauti etaloniniai moksliniai duomenys pagrindė išskirtinius vietovės, kurioje žmonės prisitaikydami nenutrūkstamai gyveno nuo priešistorinių laikų, ypatumus. Kilnojamąjį ir nekilnojamąjį Kernavės paveldo autentiškumą pagrindžia archeologinių tyrimų medžiaga ir kilnojamieji kultūros paveldo objektai, saugomi archeologinės vietovės muziejuje.

Vertybės autentiškumui įtaką gali daryti kultūrinio turizmo plėtra regione.

Per archeologinius tyrimus, atliekamus nuo 1979 m., buvo ištirta tik apie 2 proc. Kernavės kultūrinio rezervato teritorijos ir tai neturėjo neigiamo poveikio paminklų autentiškumui. Taikant nekilnojamojo paveldo vertybių apsaugos ir valdymo metodus, nuo 1985 m. archeologinėje vietovėje buvo imtasi įvairių prevencinių priemonių vertybei išsaugoti.

Apsaugos ir valdymo reikalavimai

Kernavės archeologinė vietovė (Kernavės kultūrinis rezervatas, toliau – kultūrinis rezervatas) Lietuvos Respublikos Seimo (Parlamento) nutarimu buvo įkurtas kaip saugoma teritorija, turinti griežčiausią apsaugos statusą. 15 archeologijos ir 3 istorijos paveldo objektai, esantys kultūrinio rezervato teritorijoje, yra įrašyti į Lietuvos kultūros vertybių registrą. Visa kultūrinio rezervato teritorija, kurią patikėjimo teise valdo ir naudoja Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcija (toliau – Direkcija), išimtine nuosavybės teise priklauso valstybei. Teritorijoje ūkinė veikla yra draudžiama, išskyrus darbus, susijusius su moksliniais tyrimais ar vietovės pritaikymu lankytojams. Teisės aktai, kuriais užtikrinama paveldo apsauga ir kuriais reglamentuojama veikla kultūrinio rezervato teritorijoje, yra šie: Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, Žemės, Statybų, Teritorijų planavimo įstatymai, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinti Kultūrinio rezervato nuostatai.

Direkcija yra valstybinė kultūros įstaiga, finansuojama valstybės biudžeto lėšomis ir pavaldi Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai. Direkcija yra atsakinga už kultūrinio rezervato apsaugą ir išskirtinės visuotinės vertės pasaulio paveldo vertybės priežiūrą. Direkcija organizuoja veiklą ir įgyvendina savo tikslus vadovaudamasi kultūros ministro patvirtintais nuostatais. Direkcijos vadovą (vietovės valdytoją) konsultuoja kultūros ministro patvirtinta patariamoji Taryba kultūrinio rezervato apsaugos ir priežiūros, mokslinių ir archeologinių

tyrimų programų, lankytojų infrastruktūros plėtros, taip pat veiklos kultūrinio rezervato teritorijoje ir buferinėje apsaugos zonoje klausimais.

Kultūrinio rezervato buferinė apsaugos zona ir jos teritorija patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo (Parlamento) nutarimu. Buferinė apsaugos zona įsteigta siekiant apsaugoti kultūriniame rezervate esančias kultūros vertybes nuo fizinio, vizualaus ar socialinio poveikio bei užtikrinti bendrą ekologinę pusiausvyrą. 2005 m. kultūros ministras patvirtino kultūrinio rezervato buferinės apsaugos zonos individualų apsaugos reglamentą, kuriame nustatyti reikalavimai fiziniams ir juridiniams asmenims dėl ūkinės veiklos ir statybų. Reglamentu siekiama užtikrinti, kad Direkcija, bendradarbiaudama su valstybės ir savivaldybių teritorijų administravimo institucijomis, koordinuotų ir kontroliuotų visų projektų kultūrinio rezervato buferinėje apsaugos zonoje įgyvendinimą. 2009 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino kultūrinio rezervato specialųjį planą. Šiame strateginiame dokumente numatomos Kernavės archeologinės vietovės valdymo ir ilgalaikės priežiūros priemonės siekiant, kad pasaulio paveldo vertybės išskirtinė visuotinė vertė būtų išsaugota.

2011 m., vadovaujantis 1954 m. Hagos konvencijos dėl kultūros vertybių apsaugos karinio konflikto metu 1999 m. antruoju protokolu, kultūriniam rezervatui buvo suteiktas „sustiprintos apsaugos“ statusas.